

Τα Παιδιά και οι Έφηβοι Απέναντι στα ‘Παλιά’ και τα ‘Νέα’ Μέσα

Κωνσταντίνος Βρύζας

αναπλ. καθηγητής

Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Παιδαγωγική Σχολή

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

54006 Θεσσαλονίκη

e-mail: tsitouri@nured.auth.gr

Μελπομένη Τσιτουρίδου

επικ. καθηγήτρια

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έρευνα βασίστηκε σε ένα τυχαίο δείγμα αποτελούμενο από 1046 υποκείμενα και είχε ως σκοπό τη διερεύνηση των στάσεων των παιδιών και των εφήβων απέναντι σε τέσσερα Μέσα (H/Y, τηλεόραση, βιβλίο, γραφή). Συγκεκριμένα διερευνήθηκαν η προτίμηση χρήσης, η δυσκολία χρήσης και η αντιλαμβανόμενη μάθηση από ένα Μέσο σε σύγκριση με τα άλλα. Τα παιδιά και οι έφηβοι δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στον H/Y και θεωρούν ότι τους προσφέρει μεγάλες δυνατότητες μάθησης, αν και δηλώνουν ότι συναντούν δυσκολίες στη χρήση του. Η τηλεόραση κατέχει υψηλή θέση στις προτιμήσεις τους αλλά αποδίδουν περιορισμένα μαθησιακά οφέλη στην παρακολούθησή της. Στο βιβλίο αναγνωρίζεται υψηλή ωφελιμότητα μάθησης και σχετική ευκολία χρήσης, ωστόσο, δεν το προτιμούν ιδιαίτερα. Τέλος, η γραφή καταλαμβάνει μια περιθωριακή θέση καθώς δεν την προτιμούν, την θεωρούν ιδιαίτερα δύσκολη και της αποδίδουν την πλέον χαμηλή μαθησιακή ωφελιμότητα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: στάσεις, Μέσα, παιδιά, έφηβοι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα παιδιά και οι έφηβοι, στον ελεύθερο χρόνο τους, έχουν εκτεταμένη πρόσβαση στα Μέσα. Κοινωνικοποιούνται μέσα σε ένα κόσμο ο οποίος χαρακτηρίζεται από ένα ευρύ φάσμα Μέσων, το οποίο εκτείνεται από τα ‘παλιά’ Μέσα (γραφή, βιβλίο, τηλεόραση) στα ‘νέα’ Μέσα (ηλεκτρονικά παιχνίδια, H/Y, Διαδίκτυο) Η χρήση ενός Μέσου συνδέεται με τη χρήση ενός άλλου Μέσου. Δεν υπάρχει αντιπαράθεση ανάμεσα στα ‘παλιά’ και τα ‘νέα’ Μέσα. Μια τέτοια αντιπαράθεση θα αγνοούσε τους πολύπλοκους τρόπους με τους οποίους τα Μέσα συνδέονται αμοιβαία μεταξύ τους στην καθημερινή ζωή των παιδιών και των εφήβων (Livingstone, 1998).

Τα ‘νέα’ Μέσα αποτελούν πλέον μέρος του καθημερινού περιβάλλοντος ολοένα και περισσότερων παιδιών και εφήβων. Βέβαια η τηλεόραση διατηρεί ακόμα την κυρίαρχη θέση της. Παρατηρείται, όμως, η τάση τα παιδιά να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στον H/Y και στα ηλεκτρονικά παιχνίδια απ’ ότι στα έντυπα Μέσα (Welch 1995; Sachs & Smith 1991).

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η ευρεία διάδοση των Μέσων επιταχύνει την πορεία της πολιτιστικής αλλαγής (Freeman, 1997). Η ανάπτυξη των Μέσων χαρακτηρίζεται από τρεις βασικές τάσεις. Η πρώτη αφορά τη μετάβαση από την έντυπη στην οπτική κουλτούρα (McLuhan, 1964) Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει την τελειωτική επικράτηση της εικόνας. Έτσι η χρήση του H/Y, όταν δεν αφορά τα παιχνίδια, συνδέεται με δραστηριότητες προσανατολισμένες περισσότερο στη λέξη και λιγότερο στην

εικόνα, πράγμα που σημαίνει ότι ο Η/Υ, στην περίπτωση αυτή, χρησιμοποιείται ως 'έντυπο' Μέσο. Η δεύτερη τάση αναφέρεται στον πολλαπλασιασμό των Μέσων που διαθέτουν σήμερα τα παιδιά, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούν τα Μέσα όσο συχνά το επιθυμούν. Η τρίτη τάση τέλος, έχει να κάνει με τη μετάβαση από τα μονόδρομα στα αμφίδρομα Μέσα (Livingstone, Gaskell & Bovill, 1997).

Η τεχνολογική ανάπτυξη έχει οδηγήσει σε σημαντικές αλλαγές στους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά και οι έφηβοι αλληλεπιδρούν με τα Μέσα. Μελέτες πάνω στη χρήση της τηλεόρασης από τα παιδιά και τους εφήβους σκιαγραφούν ένα αναπτυξιακό μοντέλο νέων μορφών εγγραμματοσύνης με όρους αφηγηματικών ικανοτήτων (Buckingham, 1990; 1993a; 1993b; Buckingham & Sefton-Green, 1994; Hart, 1998). Ποιοτικές έρευνες έχουν επισημάνει ότι η κοινωνική δυναμική του οικιακού πλαισίου συνδέεται με την χρησιμοποίηση των Μέσων και με τον τρόπο που οι νέες τεχνολογίες ενσωματώνονται στο οικιακό περιβάλλον (Mooges, 1993; Siverstone, 1994). Τα παιδιά και οι έφηβοι καταναλώνουν περισσότερο χρόνο στα Μέσα παρά σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Η έκθεση στα Μέσα διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία, το φύλο και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Roberts, 2000; Roe, 2000).

Η εργασία αυτή δεν ενδιαφέρεται να εξετάσει τα αποτελέσματα ενός Μέσου, μεμονωμένα, αλλά εστιάζει το ερευνητικό της ενδιαφέρον στις στάσεις των παιδιών και των εφήβων απέναντι σε ένα Μέσο σε σύγκριση με τα άλλα. Οι στάσεις αυτές συνδέονται με τα αποδιδόμενα στα Μέσα χαρακτηριστικά γνωρίσματα (Clark & Salomon, 1985; Clark, 1984; 1985). Ο Clark (1983; 1994) διέκρινε τρεις διαστάσεις τις οποίες όρισε ως θεμελιώδεις για την κατανόηση των αποδιδόμενων στα Μέσα χαρακτηριστικών γνωρισμάτων. Οι θεμελιώδεις αυτές διαστάσεις είναι: η προτίμηση χρήσης, η δυσκολία χρήσης και η αντιλαμβανόμενη μάθηση από τη χρήση κάθε Μέσου.

Μέσα στην οπτική αυτή εξετάστηκαν οι επιλογές των παιδιών και των εφήβων ανάμεσα σε δραστηριότητες με παραδοσιακά Μέσα (γραφη και βιβλίο) και ηλεκτρονικά Μέσα (τηλεόραση και Η/Υ). Οι επιλογές αυτές προέκυψαν από τις ζευγαρωτές συγκρίσεις ανάμεσα στα τέσσερα Μέσα. Οι ζευγαρωτές συγκρίσεις υιοθετήθηκαν γιατί οι δραστηριότητες με τα διάφορα Μέσα δεν είναι απομονωμένες. Αντίθετα, η επιλογή μιας δραστηριότητας δεν είναι παρά μια ευκαιρία ανάμεσα σε ένα πολύπλοκο σύνολο προσφερομένων δραστηριοτήτων. Η δυνατότητα κάθε δραστηριότητας να εκπληρώσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες κάποιου, αξιολογείται σε σχέση με άλλες διαθέσιμες εναλλακτικές δραστηριότητες (Krendl & Broihier, 1992, Livingstone, 1998).

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΔΕΙΓΜΑ

Η έρευνα βασίστηκε σε ένα τυχαίο δείγμα 1046 μαθητών 11 σχολείων (6 Γυμνάσια και 5 Λύκεια) από αντιπροσωπευτικές περιοχές της πόλης της Θεσσαλονίκης.

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του δείγματος:

- Το 45,6% ήταν αγόρια και το 54,4% κορίτσια
- Το 56,6% ήταν μαθητές Γυμνασίου και το 43,4% Λυκείου.
- Το 44,5% προέρχονταν από υψηλότερο κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον ενώ το 55,5% από χαμηλότερο. Το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον ορίστηκε με βάση το επάγγελμα, το επίπεδο εκπαίδευσης και την περιοχή κατοικίας των γονέων.
- Το 21,1% των μαθητών διέθετε οικιακό Η/Υ και πρόσβαση στο Διαδίκτυο, το 22,9% είχε Η/Υ στο σπίτι χωρίς πρόσβαση στο Διαδίκτυο, τέλος, το 55,9% δεν είχε Η/Υ.
- Το 21,2% των μαθητών είχε χρησιμοποιήσει Η/Υ μόνο για παιχνίδια ενώ το 78,8% είχε εμπειρία και από άλλες εφαρμογές.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από τρεις ομάδες ερωτήσεων υπό την μορφή ζευγαρωτών συγκρίσεων. Οι ομάδες αυτές ερωτήσεων αφορούσαν την προτίμηση χρήσης, τη δυσκολία χρήσης και την αντιλαμβανόμενη ωφελιμότητα μάθησης από τον Η/Υ, την τηλεόραση, το βιβλίο και τη γραφή.

Συγκεκριμένα στα παιδιά και στους εφήβους τέθηκαν τα παρακάτω ερωτήματα:

A. Τι προτιμάς να κάνεις; (κύκλωσε ένα από κάθε ζευγάρι)

(1) να διαβάζεις ένα βιβλίο	ή	(2) να γράφεις
(1) να γράφεις	ή	(2) να βλέπεις τηλεόραση
(1) να βλέπεις τηλεόραση	ή	(2) να χρησιμοποιείς Η/Υ
(1) να χρησιμοποιείς Η/Υ	ή	(2) να διαβάζεις ένα βιβλίο
(1) να διαβάζεις ένα βιβλίο	ή	(2) να βλέπεις τηλεόραση
(1) να γράφεις	ή	(2) να χρησιμοποιείς Η/Υ

B. Ποιο θεωρείς πιο δύσκολο για σένα; (τα ίδια ερωτήματα όπως παραπάνω)

Γ. Από τι μαθαίνεις περισσότερο; (τα ίδια ερωτήματα όπως παραπάνω)

Το ερωτηματολόγιο αυτό βασίστηκε στο εργαλείο της έρευνας των Krendl and Broiher (1992) το οποίο χρησιμοποιήθηκε επίσης από το Texas Centre for Educational Technology (TCET) στο Computer Attitude Questionnaire (CAQ) (Knezek & Miyashita, 1993;1994) για τη μελέτη των στάσεων των παιδιών απέναντι στους Η/Υ.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η επεξεργασία των δεδομένων περιελάμβανε:

α. τον υπολογισμό των επιλογών των παιδιών και των εφήβων για κάθε Μέσο σε σχέση με καθένα από τα υπόλοιπα τρία. Από την επεξεργασία αυτή προέκυψε η σειρά κατάταξης των Μέσων ως προς την προτίμηση, τη δυσκολία και την αντιλαμβανόμενη μάθηση.

β. τη διερεύνηση της σημαντικότητας των διαφορών στη σειρά κατάταξης των Μέσων. Για τη διερεύνηση αυτή χρησιμοποιήθηκε η μη παραμετρική στατιστική τεχνική της κατάταξης αθροισμάτων του Dunn-Rankin (1983).

γ. τη διερεύνηση των συσχετίσεων ανάμεσα στις ανεξάρτητες μεταβλητές (φύλο, ηλικία κοινωνικοπολιτιστική προέλευση) και στην επιλογή του κάθε Μέσου από τα παιδιά και τους εφήβους και στις 3 κατηγορίες. Για το σκοπό αυτό εφαρμόστηκε η one-way Analysis of Variance (ANOVA).

δ. τη διερεύνηση των συσχετίσεων ανάμεσα στις μεταβλητές κατοχή οικιακού Η/Υ και χρήση Η/Υ και στις επιλογές των παιδιών και των εφήβων που αφορούσαν την προτίμηση, τη δυσκολία και την αντιλαμβανόμενη μάθηση από τον Η/Υ. Και στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιήθηκε η one-way Analysis of Variance (ANOVA). Επιπλέον χρησιμοποιήθηκε το one-way ANOVA Post Hoc Test 'Least Significance Difference' (LSD) στις περιπτώσεις που ήταν αναγκαίες οι συγκρίσεις ανάμεσα σε ομάδες μέσων τιμών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

α. Από τις επιλογές των παιδιών και στις τρεις κατηγορίες (προτίμηση, δυσκολία και αντιλαμβανόμενη μάθηση) προέκυψε η σειρά κατάταξης των Μέσων η οποία παρουσιάζεται στους πίνακες 1,2 και 3.

Συγκεκριμένα, ο Η/Υ είναι το Μέσο που συγκεντρώνει τις περισσότερες προτιμήσεις των παιδιών και των εφήβων. Ακολουθούν κατά σειρά προτίμησης η τηλεόραση, το βιβλίο και τέλος, η γραφή. Η γραφή είναι το Μέσο του οποίου η χρήση θεωρείται ως η πλέον δύσκολη. Η χρήση

του Η/Υ έρχεται δεύτερη σε βαθμό δυσκολίας και ακολουθεί η χρήση του βιβλίου. Ο Η/Υ είναι το Μέσο το οποίο, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των παιδιών και των εφήβων, ωφελεί περισσότερο τη μάθηση απ' ότι τα άλλα Μέσα. Δεύτερο κατά σειρά αντιλαμβανόμενης ωφελιμότητας μάθησης έρχεται το βιβλίο και ακολουθούν η τηλεόραση και η γραφή.

Προτίμηση	Mean	Std Deviation	Min.	Max.
Η/Υ	2,21	1,00	0	3
Τηλεόραση	1,65	0,93	0	3
Βιβλίο	1,20	1,01	0	3
Γραφή	0,63	0,77	0	3

Πίνακας 1: Σειρά κατάταξης των Μέσων ως προς την προτίμηση χρήσης

Δυσκολία	Mean	Std Deviation	Min.	Max.
Γραφή	1,97	0,93	0	3
Η/Υ	1,80	1,08	0	3
Βιβλίο	1,44	0,93	0	3
Τηλεόραση	0,37	0,69	0	3

Πίνακας 2: Σειρά κατάταξης των Μέσων ως προς τη δυσκολία χρήσης

Αντιλαμβανόμενη Μάθηση	Mean	Std Deviation	Min.	Max.
Η/Υ	2,13	0,94	0	3
Βιβλίο	1,99	0,93	0	3
Τηλεόραση	0,97	0,89	0	3
Γραφή	0,56	0,74	0	3

Πίνακας 3: Σειρά κατάταξης των Μέσων ως προς την αντιλαμβανόμενη μάθηση

β. Οι διαφορές ανάμεσα στα Μέσα όπως προκύπτουν από τη σειρά κατάταξής τους είναι στατιστικά σημαντικές και στις τρεις κατηγορίες (προτίμηση, δυσκολία, αντιλαμβανόμενη μάθηση). Οι διαφορές αυτές παρουσιάζονται στον πίνακα 4.

Προτίμηση	Δυσκολία	Αντιλαμβανόμενη Μάθηση
Η/Υ – Τηλεόραση E=585,76	Γραφή - Η/Υ E= 177,82	Η/Υ – Βιβλίο E=146,44
Τηλεόραση – Βιβλίο E= 470,7	Η/Υ – Βιβλίο E=376,56	Βιβλίο – Τηλεόραση E=1066,92
Βιβλίο - Γραφή E= 596,2	Βιβλίο – Τηλεόραση E=1119,2	Τηλεόραση – Γραφή E=428,04

Όπου E είναι η διαφορά των 'ψήφων' ανάμεσα σε 2 Μέσα, ενώ η ελάχιστη διαφορά 'ψήφων' που απαιτείται για να είναι στατιστικά σημαντική αυτή η διαφορά στο επίπεδο 0,01 για πληθυσμό N=1046 μαθητών και επιλογή αντικειμένων K=4, είναι M= 67,8 ψήφοι (Dunn-Rankin 1983).

Πίνακας 4: Διαφορές ανάμεσα στα Μέσα ως προς την προτίμηση, τη δυσκολία και την αντιλαμβανόμενη μάθηση

γ. Όσον αφορά την προτίμηση, το φύλο σχετίζεται με την προτίμηση του Η/Υ, του βιβλίου και της γραφής. Τα αγόρια προτιμούν τον Η/Υ περισσότερο απ' ό,τι τα κορίτσια, ενώ το βιβλίο και τη γραφή περισσότερο τα κορίτσια (πίνακας 5). Η ηλικία συνδέεται με την προτίμηση του Η/Υ, της τηλεόρασης και του βιβλίου. Τον Η/Υ τον προτιμούν περισσότερο τα παιδιά μικρότερης ηλικίας ενώ την τηλεόραση και το βιβλίο περισσότερο τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας (πίνακας 6). Το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον σχετίζεται με την προτίμηση του Η/Υ και της γραφής. Τον Η/Υ τον προτιμούν περισσότερο τα παιδιά υψηλότερου κοινωνικοπολιτιστικού περιβάλλοντος, ενώ τη γραφή περισσότερο εκείνα που προέρχονται από χαμηλότερο (πίνακας 7).

Προτίμηση	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	αγόρια	477	2,43	0,90	46,018	0,000
	κορίτσια	569	2,02	1,04		
Τηλεόραση	αγόρια	477	1,71	0,87	3,270	0,071
	κορίτσια	569	1,60	0,98		
Βιβλίο	αγόρια	477	1,05	0,91	19,676	0,000
	κορίτσια	569	1,32	1,07		
Γραφή	αγόρια	477	0,50	0,67	26,354	0,000
	κορίτσια	569	0,74	0,83		

Πίνακας 5: Προτίμηση των Μέσων σε σχέση με το φύλο

Προτίμηση	Ηλικία	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	μικρότερα	592	2,29	0,97	9,483	0,002
	μεγαλύτερα	454	2,10	1,03		
Τηλεόραση	μικρότερα	592	1,55	0,92	15,961	0,000
	μεγαλύτερα	454	1,78	0,93		
Βιβλίο	μικρότερα	592	1,10	0,98	13,101	0,000
	μεγαλύτερα	454	1,33	1,04		
Γραφή	μικρότερα	592	0,66	0,77	1,168	0,280
	μεγαλύτερα	454	0,60	0,77		

Πίνακας 6: Προτίμηση των Μέσων σε σχέση με την ηλικία

Προτίμηση	Κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	υψηλότερο	465	2,33	0,92	12,055	0,001
	χαμηλότερο	581	2,11	1,05		
Τηλεόραση	υψηλότερο	465	1,64	0,86	0,121	0,728
	χαμηλότερο	581	1,66	0,98		
Βιβλίο	υψηλότερο	465	1,26	1,04	3,665	0,056
	χαμηλότερο	581	1,14	0,98		
Γραφή	υψηλότερο	465	0,55	0,71	10,710	0,001
	χαμηλότερο	581	0,70	0,81		

Πίνακας 7: Προτίμηση των Μέσων σε σχέση με το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον

Όσον αφορά τη δυσκολία, η αντιλαμβανόμενη δυσκολία στη γραφή συνδέεται και με τις τρεις ανεξάρτητες μεταβλητές (πίνακες 8,9 και 10). Έτσι, θεωρούν τη γραφή δύσκολη περισσότερο τα αγόρια απ' ό,τι τα κορίτσια, τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας απ' ό,τι εκείνα της μικρότερης και τα παιδιά που προέρχονται από υψηλότερο κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον απ' ό,τι εκείνα του

χαμηλότερου. Επίσης το φύλο σχετίζεται με την αντιλαμβανόμενη δυσκολία στον Η/Υ καθώς τα κορίτσια θεωρούν τη χρήση του Η/Υ πιο δύσκολη.

Δυσκολία	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	αγόρια	477	1,57	1,08	38,993	0,000
	κορίτσια	569	1,99	1,04		
Τηλεόραση	αγόρια	477	0,46	0,74	13,376	0,000
	κορίτσια	569	0,30	0,64		
Βιβλίο	αγόρια	477	1,51	0,92	4,649	0,031
	κορίτσια	569	1,38	0,94		
Γραφή	αγόρια	477	2,08	0,94	12,646	0,000
	κορίτσια	569	1,88	0,92		

Πίνακας 8: Δυσκολία χρήσης των Μέσων σε σχέση με το φύλο

Δυσκολία	Ηλικία	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	μικρότερα	592	1,74	1,11	4,232	0,040
	μεγαλύτερα	454	1,88	1,04		
Τηλεόραση	μικρότερα	592	0,42	0,73	6,307	0,012
	μεγαλύτερα	454	0,31	0,63		
Βιβλίο	μικρότερα	592	1,46	0,99	0,595	0,441
	μεγαλύτερα	454	1,42	0,86		
Γραφή	μικρότερα	592	1,85	0,97	25,382	0,000
	μεγαλύτερα	454	2,14	0,85		

Πίνακας 9: Δυσκολία χρήσης των Μέσων σε σχέση με την ηλικία

Δυσκολία	Κοινωνικο-πολιτιστικό περιβάλλον	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	υψηλότερο	465	1,72	1,06	4,358	0,037
	χαμηλότερο	581	1,86	1,09		
Τηλεόραση	υψηλότερο	465	0,37	0,66	0,069	0,793
	χαμηλότερο	581	0,38	0,72		
Βιβλίο	υψηλότερο	465	1,41	0,93	1,054	0,305
	χαμηλότερο	581	1,47	0,93		
Γραφή	υψηλότερο	465	2,15	0,88	31,361	0,000
	χαμηλότερο	581	1,83	0,95		

Πίνακας 10: Δυσκολία χρήσης των Μέσων σε σχέση με το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον

Όσον αφορά την αντιλαμβανόμενη ωφελιμότητα μάθησης μόνο το φύλο σχετίζεται με την αντιλαμβανόμενη μάθηση από την τηλεόραση, το βιβλίο και τη γραφή (πίνακες 11,12,13). Έτσι, από την τηλεόραση, θεωρούν ότι μαθαίνουν περισσότερο τα αγόρια απ' ότι τα κορίτσια, ενώ από το βιβλίο και τη γραφή περισσότερο τα κορίτσια απ' ότι τα αγόρια.

Αντιλαμβανόμενη Μάθηση	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	αγόρια	477	2,20	0,95	4,103	0,043
	κορίτσια	569	2,08	0,93		
Τηλεόραση	αγόρια	477	1,14	0,92	35,405	0,000
	κορίτσια	569	0,82	0,83		
Βιβλίο	αγόρια	477	1,83	0,96	0,078	0,000
	κορίτσια	569	2,12	0,89		
Γραφή	αγόρια	477	0,48	0,72	9,552	0,002
	κορίτσια	569	0,62	0,77		

Πίνακας 11: Αντιλαμβανόμενη μάθηση από τα Μέσα σε σχέση με το φύλο

Αντιλαμβανόμενη Μάθηση	Ηλικία	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	μικρότερα	592	2,14	0,93	0,006	0,937
	μεγαλύτερα	454	2,13	0,96		
Τηλεόραση	μικρότερα	592	0,93	0,86	3,327	0,068
	μεγαλύτερα	454	1,03	0,91		
Βιβλίο	μικρότερα	592	1,99	0,94	0,005	0,942
	μεγαλύτερα	454	1,99	0,93		
Γραφή	μικρότερα	592	0,53	0,73	1,657	0,198
	μεγαλύτερα	454	0,59	0,78		

Πίνακας 12: Αντιλαμβανόμενη μάθηση από τα Μέσα σε σχέση με την ηλικία

Αντιλαμβανόμενη Μάθηση	Κοινωνικο-πολιτιστικό περιβάλλον	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
H/Y	υψηλότερο	465	2,19	0,92	2,582	0,108
	χαμηλότερο	581	2,09	0,96		
Τηλεόραση	υψηλότερο	465	0,96	0,88	0,164	0,685
	χαμηλότερο	581	0,98	0,89		
Βιβλίο	υψηλότερο	465	1,99	0,92	0,004	0,947
	χαμηλότερο	581	1,99	0,95		
Γραφή	υψηλότερο	465	0,57	0,76	0,278	0,598
	χαμηλότερο	581	0,55	0,75		

Πίνακας 13: Αντιλαμβανόμενη μάθηση από τα Μέσα σε σχέση με το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον

δ. Ιδιαίτερα, όσον αφορά την κατοχή οικιακού H/Y και την χρήση H/Y σε σχέση με την προτίμηση, τη δυσκολία και την αντιλαμβανόμενη μάθηση από τον H/Y, από τους πίνακες 14, 15 και 16 προκύπτει ότι :

- τα παιδιά που έχουν H/Y διαφοροποιούνται σημαντικά, στην προτίμηση και τη δυσκολία χρήσης, από εκείνα που δεν έχουν H/Y, καθώς τον προτιμούν περισσότερο και δυσκολεύονται λιγότερο στη χρήση του.
- τα παιδιά που έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο διαφοροποιούνται σημαντικά στην προτίμηση και στην αντιλαμβανόμενη μάθηση από τον H/Y, από εκείνα που έχουν H/Y χωρίς πρόσβαση στο Διαδίκτυο, καθώς τον προτιμούν περισσότερο και του αναγνωρίζουν περισσότερα μαθησιακά οφέλη.

- τα παιδιά που παίζουν μόνο παιχνίδια στον Η/Υ διαφοροποιούνται σημαντικά, και στις τρεις κατηγορίες, από εκείνα που χρησιμοποιούν τον Η/Υ και για άλλες εφαρμογές, καθώς τον προτιμούν λιγότερο, δυσκολεύονται περισσότερο και του αποδίδουν λιγότερα μαθησιακά οφέλη.

	Κατοχή Η/Υ	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
Προτίμηση	H/Y & Διαδίκτυο	221	2,56	0,76	21,840	0,000
	H/Y	240	2,27	0,97		
	μη κατοχή	585	2,05	1,06		
Δυσκολία	H/Y- Διαδίκτυο	221	1,48	1,06	18,093	0,000
	H/Y	240	1,63	1,11		
	μη κατοχή H/Y	585	1,96	1,04		
Αντιλαμβανόμενη μάθηση	H/Y- Διαδίκτυο	221	2,35	0,82	7,858	0,000
	H/Y	240	2,11	0,95		
	μη κατοχή H/Y	585	2,06	0,97		

Πίνακας 14: Προτίμηση, δυσκολία και αντιλαμβανόμενη μάθηση από τον Η/Υ σε σχέση με την κατοχή οικιακού Η/Υ

Προτίμηση Η/Υ		Mean Difference	Sign.
I	J	I-J	
H/Y & Διαδίκτυο	H/Y	0,29	0,002
	μη κατοχή	0,51	0,000
H/Y	μη κατοχή	0,22	0,004
	Δυσκολία Η/Υ		
H/Y & Διαδίκτυο	H/Y	-0,21	0,033
	μη κατοχή	-0,48	0,000
H/Y	μη κατοχή	-0,27	0,001
	Αντιλαμβανόμενη μάθηση από Η/Υ		
H/Y & Διαδίκτυο	H/Y	0,28	0,000
	μη κατοχή	0,29	0,000
H/Y	μη κατοχή	5,10 E-02	0,478

Πίνακας 15: Πολλαπλές συγκρίσεις ως προς την κατοχή Η/Υ

H/Y	Χρήση Η/Υ	N	Mean	Std. Deviation	F	Sign.
Προτίμηση	μόνο παιχνίδια	222	1,69	1,10	74,706	0,000
	παιχνίδια & άλλες εφαρμογές	824	2,38	0,90		
Δυσκολία	μόνο παιχνίδια	222	1,98	1,01	13,526	0,002
	παιχνίδια & άλλες εφαρμογές	824	1,75	1,09		
Αντιλαμβανόμενη μάθηση	μόνο παιχνίδια	222	1,87	0,98	29,411	0,000
	παιχνίδια & άλλες εφαρμογές	824	2,23	0,90		

Πίνακας 16: Προτίμηση, δυσκολία και αντιλαμβανόμενη μάθηση από τον Η/Υ σε σχέση με τη χρήση Η/Υ

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Οι στάσεις των παιδιών και των εφήβων απέναντι στα Μέσα διαφοροποιούνται ως προς την προτίμηση, τη δυσκολία και την αντιλαμβανόμενη μάθηση από τη χρήση κάθε Μέσου. Τα παιδιά και οι έφηβοι δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στον Η/Υ και θεωρούν ότι τους προσφέρει μεγάλες δυνατότητες μάθησης, αν και δηλώνουν ότι συναντούν δυσκολίες στη χρήση του. Η τηλεόραση κατέχει υψηλή θέση στις προτιμήσεις τους αλλά αποδίδουν περιορισμένα μαθησιακά οφέλη στην παρακολούθησή της. Στο βιβλίο αναγνωρίζεται υψηλή ωφελιμότητα μάθησης και σχετική ευκολία χρήσης, ωστόσο, δεν το προτιμούν ιδιαίτερα. Τέλος, η γραφή καταλαμβάνει μια περιθωριακή θέση καθώς δεν την προτιμούν, την θεωρούν ιδιαίτερα δύσκολη και της αποδίδουν την πλέον χαμηλή μαθησιακή ωφελιμότητα.

Τα παιδιά προτιμούν τα ηλεκτρονικά Μέσα από τα παραδοσιακά Μέσα ίσως γιατί τα πρώτα - ιδιαίτερα η τηλεόραση- συνδέονται περισσότερο με μια κουλτούρα ψυχαγωγίας ενώ τα δεύτερα με μια κουλτούρα μάθησης. Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξαν και άλλες έρευνες (Suess et al, 1998). Βέβαια τα όρια ανάμεσα στην ψυχαγωγία και στη μάθηση δεν είναι σαφή. Τα Μέσα που βασίζονται στην οθόνη, δηλαδή η τηλεόραση και ο Η/Υ, διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους στην καθημερινή ζωή των παιδιών. Ενώ η τηλεόραση χρησιμοποιείται περισσότερο ως ψυχαγωγικό Μέσο ο Η/Υ είναι ένα Μέσο ενοποίησης. Δεν ενσωματώνει μόνο τα μέχρι πρότινος ξεχωριστά Μέσα αλλά συνδέει επίσης το σχολείο με το σπίτι, την ψυχαγωγία με την εργασία και συνδυάζει διαφορετικές μορφές επικοινωνίας με άλλους ανθρώπους και άλλα Μέσα (Johnsson-Smaragdi et al, 1998). Έτσι τα σύνορα ανάμεσα στα τυπικά και στα άτυπα περιβάλλοντα μάθησης μπορούν να καταρτηθούν με τις Νέες Τεχνολογίες (Krendl & Clark, 1994).

Γενικά, τα περισσότερα παιδιά χρησιμοποιούν διαφορετικά Μέσα για διαφορετικούς σκοπούς, όπως αυτά τους εννοούν (Johnsson-Smaragdi et al, 1998). Σύμφωνα με άλλες έρευνες, τα παιδιά κάποιες φορές ισχυρίζονται ότι τα βιβλία είναι βαρετά, ότι αντιπροσωπεύουν το παρελθόν και την εκπαίδευση και τα ταυτίζουν με τις απαιτήσεις του σχολείου και των γονέων, ενώ ο Η/Υ και το Διαδίκτυο συμβολίζουν το νεωτερισμό, την ψυχαγωγία και το μέλλον (Bonfadelli, 1994). Ο Η/Υ αντιπροσωπεύει για τα παιδιά το κατ' εξοχήν Μέσο μάθησης, ωστόσο, το βιβλίο διατηρεί το κύρος του. Όμως, η αξιολόγηση η οποία λειτουργεί μέσα στο σχολικό πλαίσιο συχνά ως απειλή, εμποδίζει την ευχαρίστηση της ανάγνωσης (Mann, 2000). Τα παιδιά διαβάσουν περισσότερο όταν μπορούν τα ίδια να επιλέξουν το τι θα διαβάσουν παρά όταν τους το επιβάλλουν (Voorhees, 1993).

Η τηλεόραση είναι μια 'μόνιμη επιλογή' για τα παιδιά. Είναι το πιο σημαντικό Μέσο ψυχαγωγίας: πρακτικά κάθε παιδί έχει πρόσβαση στην τηλεόραση και την χρησιμοποιεί, σχεδόν πάντοτε, καθημερινά (Suess et al, 1998; Lemish et al, 1998). Μπορεί η τηλεόραση να διατηρεί ακόμη μια κυρίαρχη θέση στη ζωή των παιδιών, ωστόσο, ο Η/Υ είναι η πρωταρχική επιλογή τους (Rideout et al, 1999). Δαπανούν περισσότερο χρόνο βλέποντας τηλεόραση απ' ότι χρησιμοποιούν Η/Υ, όμως, οι χρήστες Η/Υ βλέπουν λιγότερο τηλεόραση από τους μη χρήστες (Subrahmanyam et al, 2001). Επειδή η διείσδυση της τηλεόρασης έχει φθάσει σε σημείο κορεσμού, φαίνεται ότι στις μέρες μας το διάβασμα αντικαθίσταται από τον Η/Υ και τα βιντεοπαιχνίδια περισσότερο παρά από την τηλεόραση (Van der Voort et al, 1998). Σε κάθε περίπτωση, η έρευνα δεν έχει επιβεβαιώσει τους φόβους ότι η παρακολούθηση της τηλεόρασης και η χρήση του Η/Υ αποτρέπουν τα παιδιά από την ανάγνωση βιβλίων (Coles & Hall, 1996).

Τα αγόρια έχουν περισσότερο θετικές στάσεις απ' ότι τα κορίτσια απέναντι στον Η/Υ, ενώ τα κορίτσια περισσότερο απ' ότι τα αγόρια απέναντι στο βιβλίο και στη γραφή. Και τούτο ίσως γιατί ο κόσμος των Η/Υ είναι περισσότερο προσανατολισμένος προς τα αγόρια. Βέβαια και στα άλλα Μέσα εμφανίζεται ο διαχωρισμός των φύλων, κυρίως μέσω του περιεχομένου, τα 'νέα' Μέσα

όμως ενισχύουν αυτόν τον διαχωρισμό και μέσω της πρόσβασης (Roe, 2000; Pasquier et al, 1998; Van der Voort et al, 1998; Millard, 1997; Morley, 1986).

Οι προτιμήσεις των παιδιών και των εφήβων διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία. Εξάλλου, η φύση και η σημασία της χρήσης των Μέσων αλλάζουν γρήγορα καθώς τα παιδιά περνούν από διαφορετικά στάδια ανάπτυξης. Κατά συνέπεια οι τρόποι χρήσης των Μέσων οι οποίοι είναι χαρακτηριστικοί και λειτουργικοί στο στάδιο της προ-εφηβικής ηλικίας θα μπορούσαν να είναι ακατάλληλοι και δυσλειτουργικοί στη μετα-εφηβική περίοδο (Roe, 2000).

Η κατοχή Η/Υ και ιδιαίτερα η πρόσβαση στο Διαδίκτυο επηρεάζουν θετικά τις στάσεις των παιδιών απέναντι στον Η/Υ. Επίσης τα παιδιά των οποίων η εμπειρία δεν περιορίζεται μόνο στα παιχνίδια αλλά εκτείνεται και σε άλλες εφαρμογές έχουν περισσότερο θετικές στάσεις. Τα παιδιά που προέρχονται από υψηλότερο κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον προτιμούν περισσότερο τον Η/Υ απ' ότι εκείνα που ανήκουν σε χαμηλότερο. Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι τα πρώτα διαθέτουν ισχυρό 'πολιτιστικό κεφάλαιο' και είναι περισσότερο ευαίσθητοποιημένα στην κουλτούρα των Νέων Τεχνολογιών από το περιβάλλον τους (Bourdieu, 1986; 1991; Kapitzke, 2000). Τα 'νέα' Μέσα όχι μόνο δεν μειώνουν τις προϋπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες αλλά δημιουργούν και νέες (Van der Voort et al, 1998; Johnsson-Smaragdi et al, 1998; Roe & Muijs, 1998; Reimer, 1994; Rosengren, 1994). Στη σημερινή συγκυρία διευρύνεται το χάσμα γνώσεων και ικανοτήτων σε σχέση με τον Η/Υ και τα 'νέα' Μέσα που βασίζονται στην τεχνολογία του Η/Υ (Selwyn, 2000). Η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού αποτελεί μια επείγουσα ανάγκη για την κοινωνία και ιδιαίτερα για το σχολείο.

Η σχέση ανάμεσα στα Μέσα είναι μια πολύπλοκη σχέση η οποία χρειάζεται να διερευνηθεί περαιτέρω. Όταν αντιμετωπίζουμε τα 'παλιά' και τα 'νέα' Μέσα είναι σημαντικό να εξετάσουμε τόσο το αν όσο και με ποιον τρόπο τα 'νέα' Μέσα ενσωματώνονται στην κοινωνία και την κουλτούρα, και επίσης, αν τα 'παλιά' Μέσα εξαφανίζονται ή τροποποιούνται οι λειτουργίες τους. Πρόκειται για μια βαθμιαία διαδικασία η οποία συναρτάται με επιμέρους κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες (Bonfadelli, 1994).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bonfadelli, H. (1994), *Die Wissenskluft-Perspective*, Konstanz: UVK, Oelschlaeger
- Bourdieu, P. (1986), Forms of Capital, In J.G. Richardson (ed), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press
- Bourdieu, P. (1991), *Language and Symbolic Power*, Cambridge: Polity Press
- Buckingham, D. & Sefton-Green, J. (1994) *Cultural studies goes to school: Reading and teaching popular media*, London: Taylor & Francis
- Buckingham, D. (1990), *Watching media learning*, London: Falmer
- Buckingham, D. (1993a), *Children talking television: The making of television literacy*, London: Taylor & Francis
- Buckingham, D. (Ed). (1993b), *Reading audiences: Young people and the media*, Manchester: Manchester University Press
- Clark, R.E. (1983), Reconsidering Research on Learning from Media, *Review of Educational Research*, 53(4), 445-459
- Clark, R.E. (1984), Research on Student Thought Processes during Computer-Based Instruction, *Journal of Instructional Development*, 7(3), 2-5
- Clark, R.E. (1985), Confounding in Educational Computing Research, *Journal of Educational Computing Research*, 1(2), 137-148

- Clark, R.E. (1994), Media Will Never Influence Media, *Educational Technology Research and Development*, 42(2), 21-29
- Clark, R.E. & Salomon, G. (1985), Media in teaching, In M. Wittrock(ed), *Handbook of Research on Teaching*, New York: Macmillan
- Coles, M. & Hall, C. (1996), The Children's Reading Choices Project, *Paper presented at BERA Conference*, Lancaster, UK
- Dunn-Rankin, P. (1983), *Scaling Methods*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Freeman, M. (1997), Education media and how kids (don't) think, *Education Digest*, 63(3), 22-27
- Hart, A. (1998), Media Education in the Global Village, In A. Hart (ed.) *Teaching the Media: International Perspectives*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Johnsson-Smaragdi, U., d' Haenens, L., Krotz, F. & Hasebrink, U. (1998), Patterns of Old and New Media Use among Young People in Flanders, Germany and Sweden, *European Journal of Communication*, 13(4), 479-501
- Kapitzke, C. (2000), Information Technology as cultural capital: Shifting the boundaries of power, *Education and Information Technologies*, 5(1), 49-62
- Knezek, G. & Miyashita, K. (1993), *Handbook for the Young Children's Computer Inventory*, Denton, Texas: Texas Center for Educational Technology
- Knezek, G. & Miyashita, K. (1994), Measuring Technology-Related Attitudes in Middle School Students: A preliminary study of Computer Attitude Questionnaire, *Paper presented to the Technology in Teacher Education Conference*, Dallas, Texas
- Krendl, K.A. & Broihier, M. (1992), Student responses to computers: A longitudinal study, *Journal of Educational Computing Research*, 8(2), 215-227
- Krendl, K.A. & Clark, G. (1994), The Impact of Computers in Learning: Research on In-School and Out-of-School Settings, *Journal of Computing in Higher Education*, 5(2), 85-112
- Lemish, D., Drotner, K., Liebes, T., Maigret, E. & Stald, G. (1998), Global Culture in Practice, A Look at Children and Adolescents in Denmark, France and Israel, *European Journal of Communication*, 13(4), 539-556
- Livingstone, S. (1998), A Comparative Approach to Young People's Changing Media Environment in Europe, *European Journal of Communication*, 13(4), 435-456
- Livingstone, S., Gaskell, G. & Bovill, M.(1997), Children, Young People and the Changing Media Environment: Early Findings from a British Research Project', In E. Menduni (ed.) *Problemi dell' Informazione XXII*(4)
- Mann, S.J. (2000), The Student's Experience of Reading, *Higher Education*, 39(3), 297-317
- McLuhan, H. M. (1964), *Understanding Media*, New York: Signet Books
- Millard, E. (1997), *Differently Literate: Boys, Girls and the Schooling of Literacy*, London: Falmer
- Moore, S. (1993), *Interpreting audiences: The ethnography of media consumption*, London: Sage
- Morley, D. (1986), *Family Television*, London: Palmer
- Pasquier, D., Buzzi, C. d' Haenens, L. & Sjoberg, U. (1998), Family Lifestyles and Media Use Patterns, An Analysis of Domestic Media among Flemish, French, Italian and Swedish Children and Teenagers, *European Journal of Communication*, 13(4), 503-519
- Reimer, B. (1994), *The Most Common of Practices on Mass Media Use in late Modernity*, Stockholm: Almqvist and Wiksell International
- Rideout, V.J., Foehr, U.G., Roberts, D.F. & Brodie, M. (1999), *Kids and Media at the New Millenium: Executive Summary*, Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation
- Roberts, D. (2000), Media and Youth: Access, Exposure, and Privatization, *Journal of Adolescent Health*, 27S(2), 8-14
- Roe, K. (2000), Adolescents' Media Use: A European View, *Journal of Adolescent Health*, 27S(2), 15-21
- Roe, K. & Muijs R. (1998), Television and Computer Games: A profile of the Heavy User, *European Journal of Communication*, 13(2), 181-200

- Rosengren, K. (1994), Media Use Under Structural Change, In K. Rosengren (ed.) *Media Effects and Beyond*, London: Routledge
- Sachs, J. and Smith, R. (1991), How the adolescents use the media, *Youth Studies*, 10(2), 16-20
- Selwyn, L. (2000), Researching computers and education—glimpses of the wider picture, *Computers & Education*, 34(2), 93-101
- Silverstone, R. (1994), *Television and everyday life*, London: Routledge
- Subrahmanyam, K., Greenfield P., Kraut, R. & Gross, E. (2001), The Impact of Computer Use on Children's and Adolescents' Development, *Applied Developmental Psychology*, 22, 7-30
- Suess, D., Suoninen, A., Garitaonandia, G., Juaristi, P., Koikkalainen, R. & Oleage, J.A. (1998), Media use and the relationships of children and teenagers with their peer groups: A Study of Finnish, Spanish and Swiss Cases, *European Journal of Communication*, 13(4), 521-538
- Van der Voort, T.H.A., Beentjes, J.W.J., Bovill, M., Gaskell, G. Koolstra, G.M., Livingstone, S. & Marseille, N. (1998), Young People's Ownership and Uses of New and Old Forms of Media in Britain and the Netherlands, *European Journal of Communication*, 13(4), 457-477
- Voorhees, P.J.(1993), Motivating Middle Schools Students to Increase Their Recreational Reading Through Computers, Journal Writing and Reading Incentives, *Eric Document*, ED 361674
- Welch, A. (1995), The Role of Books, Television, Computers and Video Games in Children's Day to Day Lives, ERIC Document, ED 400579